

تغییر جریان در بازار سفر

*رفتارشناسی مسافران دبی و ترکیه طی یک دهه

*رابطه ورود و خروج توریست با افت و خیز ارز

دنیای اقتصاد : سفرهای خارجی با مبدا و به مقصد ایران، کاملاً جابه‌جا شد. بررسی‌های «دنیای اقتصاد» درباره تأثیر «تغییر نرخ دلار» بر «جریان ورود و خروج توریست» در بازار گردشگری ایران نشان می‌دهد یک رابطه قوی و معنادار بین نرخ ورود و خروج مسافر و نرخ ارز وجود دارد که آمار ۱۰ ساله جریان توریست، وجود آن را تأیید و منعکس کرده است. طی یک دهه گذشته، با افزایش نرخ دلار، به دلیل ارزان تمام شدن هزینه سفر به ایران، «ورود توریست خارجی» به کشور شتاب گرفته و در مقابل، تحت تأثیر گران شدن سفر توریستی برای ایرانی‌ها، از حجم «مسافرت خارجی» به مقصد کشورها به‌خصوص دو کشور اولویت سفر ایرانی‌ها کاسته شده است. سال گذشته و ۴ ماه اول امسال در پی جهش نرخ ارز، تعداد توریست‌های خارجی در بازار گردشگری ایران به ترتیب ۵۳ درصد و ۴۰ درصد افزایش یافت. در همین مدت اما خروج مسافر از ایران به کشورهای مختلف به ترتیب کاهش ۳۱ درصدی و ۷ درصدی را تجربه کرد. شبیه این اتفاق در سال ۹۱ نیز رخ داده بود. ریزش آمار توریست‌های ایرانی در امارات و ترکیه طی ماه‌های اخیر شدید بوده است که علت آن را می‌توان «جدایی نسبی سفرهای خارجی از یارانه ارزی» عنوان کرد.

تصاویر به‌دست آمده از «بازتاب نوسانات دلار بر بازار گردشگری ایران»، حکایت از وقوع «زلزله ارزی» در سفرهای خارجی ایرانی‌ها و همزمان رخداد «سونامی ورود توریست خارجی به کشور» طی ماه‌های اخیر دارد. بررسی‌های «دنیای اقتصاد» از جزئیات ترکیب کامل سفرها با مبدا و به مقصد ایران - خروج توریستی ایرانیان از کشور و ورود توریست خارجی به کشور- نشان می‌دهد: هم سال گذشته و هم ۴ ماه اول امسال، تحت‌تأثیر رشد نسبی نرخ دلار، «سفر خارجی» خانوارهای ایرانی کاهش چشمگیری پیدا کرده و در مقابل، «ورود توریست به ایران» با رونق رکوردساز مواجه شده است. بر اساس آمارهای مربوط به تعداد مسافر در بازار گردشگری، سفر ایرانی‌ها به سایر کشورها در سال ۹۷ رقمی معادل ۳۱ درصد افت کرد؛ اما در مقابل ورود توریست خارجی به ایران ۵۳ درصد افزایش یافت. در چهار ماه اول امسال نیز ورود توریست خارجی به کشور حدود ۴۰ درصد رشد داشته و در مقابل، خروج توریستی ایرانی‌ها از کشور در سه ماه اول افت ۷ درصدی نسبت به مدت مشابه در سال گذشته پیدا کرده است. افت نبض خروج گردشگر برای «مقاصد عمده» همچون «ترکیه» و «امارات»، شدید بوده است به‌طوری‌که در چهار ماه اول امسال، میزان عزیمت مسافران ایرانی به مقصد امارات نصف شد. این افت و خیز سفرهای خروجی و ورودی در بازار گردشگری ایران طی سال گذشته و ابتدای امسال با محرک ارزی اتفاق افتاده به‌طوری‌که جهش ۱۶۶ درصدی نرخ دلار در سال ۹۷ باعث شد از یکسو، «هزینه سفر خارجی ایرانی‌ها» که همواره از «یارانه ارزی» برخوردار بود، «واقعی» شود و از سوی دیگر، «ایران» طی یک‌سال میلادی اخیر به «ارزان‌ترین کشور» در بازار گردشگری بین‌المللی برای توریست‌های خارجی تبدیل شود.

سال گذشته، ریسک هزینه‌ای سفر خارجی برای خیلی از ایرانی‌ها به دلیل رشد نرخ ارز و کم‌رنگ شدن یارانه ارزی سفر، به‌گونه‌ای افزایش یافت که بخش قابل‌توجهی از متقاضیان سفرهای خارجی با انصراف از این شکل گردش و تفریح، مقصد سفر را «داخلی» تعریف کردند و مقصد را از بیرون مرزها به «شهرها و سایر مناطق کشور» تغییر دادند. سال گذشته «موج

سفر خارجی‌ها به ایران» وسیع‌تر از «زلزله کاهشی سفر خارجی ایرانی‌ها» عمل کرد؛ به‌طوری‌که ورود توریست به کشور به لحاظ نرخ رشد مسافر خارجی، با رشد ۵۳ درصدی، رکورد ۱۰ ساله رشد را به ثبت رساند. رشد ۵/۱ برابری در تعداد توریست خارجی سفر کرده به ایران طی سال ۹۷ از سال ۸۸ به بعد، سابقه نداشته است. به گزارش «دنیای اقتصاد»، سیاست‌گذاری ارزی در سال‌های قبل به گونه‌ای بوده که همواره جلوی واقعی شدن بهای دلار گرفته می‌شد تا تبعات آن به شکل سبقت «عایدی واردات» از «سود صادرات» در اقتصاد ایران ظاهر شود.

این مدل سیاست‌گذاری که نتیجه آن را می‌توان در فاصله سال‌های ۹۳ تا ۹۶ در بازار ارز و «بازتاب» آن را نیز در سایر بازارها از جمله بازار گردشگری مشاهده کرد، باعث شد تحت تاثیر تثبیت نرخ دلار، مسیر افزایش درآمدهای ارزی از محل فعالیت‌های صادراتی و خدمات قابل ارائه به خارجی‌ها، سخت و محدود شود و در مقابل، جاده خروج ارز از کشور ناشی از واردات و مصرف از بازار کشورها، تسهیل و تعریض شود. این اتفاق برای بازار گردشگری به شکل سبقت «جذابیت سفر خارجی» از «هزینه سفر خارجی‌ها به ایران» عمل کرد و باعث شد بازار گردشگری ایران از منافع ارزی توریسم بین‌المللی محروم بماند و همزمان با رونق سفرهای خارجی ایرانی‌ها، خروج ارز از کشور رقم بخورد. دو مقصد عمده مسافرت‌های خارجی ایرانی‌ها طی این سال‌ها، ترکیه و امارات بوده است. تصاویر آماری مربوط به یک دهه سفر ایرانی‌ها به این دو کشور مشخص می‌کند: رابطه معنادار و قوی بین تغییرات نرخ ارز و شدت مسافرت خانوارهای ایرانی به مناطق توریستی-تفریحی ترکیه و امارات وجود دارد؛ به‌طوری‌که با تثبیت نرخ دلار، این سفرها رونق گرفته و با واقعی شدن نرخ ارز، از جذابیت سفر به این دو کشور کاسته شده است. جریان سفر به ترکیه و امارات طی ۱۰ سال گذشته با دو نقطه اوج و دو مسیر کاهشی همراه بوده است. اولین افت شدید در سفر ایرانی‌ها به مقصد ترکیه در سال ۹۱ و همزمان با جهش ارز اتفاق می‌افتد. در سال ۹۱ نرخ دلار ۱۱۷ درصد افزایش پیدا می‌کند و به‌خاطر واقعی شدن هزینه سفر خارجی در آن مقطع، تعداد مسافران ایرانی وارد شده به ترکیه ۳۷ درصد کاهش می‌یابد. دو سال قبل از آن، تثبیت نرخ ارز و جلوگیری از واقعی شدن آن، رشد ۳۶ درصدی سفر ایرانی‌ها به مقصد ترکیه را به همراه داشت.

تثبیت نرخ ارز در سال‌های ۹۳ تا ۹۶ موجب می‌شود در نهایت در سال ۹۶ رکورد «رشد سفر ایرانی‌ها به ترکیه» با ثبت افزایش ۵۰ درصدی در تعداد مسافر، زده شود. در سال ۹۶ بیش از ۲ میلیون و ۵۰۰ هزار ایرانی به ترکیه سفر کردند. اگرچه بهای دلار در سال ۹۶ با اجازه سیاست‌گذار حدود ۱۱ درصد افزایش پیدا می‌کند اما از آنجا که همچنان نرخ دلار کمتر از بهای واقعی آن بود در نتیجه مسافرت‌های خارجی از مبدا ایران همچنان از یارانه بهره‌مند بود و همین به جهش سفرها به مقصد ترکیه منجر شد. پیش از جهش سفر ایرانی‌ها به ترکیه در سال ۹۶، اولین جهش را می‌توان در تصاویر آماری، در سال ۹۳ مشاهده کرد. در آن سال سفر به ترکیه به لحاظ تعداد مسافر ایرانی ۳۳ درصد افزایش پیدا کرد. با این حال، مقاطع زمانی سال ۹۷ و چهار ماه اول امسال، دومین رخداد کاهشی سفر به ترکیه بعد از رکود مسافرت‌های سال ۹۱ است. مطابق اطلاعات به‌دست آمده از مراکز آماری ترکیه درباره ورود گردشگر خارجی به آن کشور، در سال ۹۷ و در چهار ماه اول امسال از تعداد توریست‌های ایرانی وارد شده به ترکیه، به ترتیب ۲۰ درصد و ۱۰ درصد کاسته شد.

در چهار ماه اول امسال نرخ ارز ۲۷ درصد افزایش پیدا کرد. این رشد نرخ دلار همچون جهش ارزی سال گذشته بر «انصراف ایرانی‌ها از سفر به ترکیه» تاثیرگذار بوده است. براساس این گزارش، ابعاد زلزله کاهشی سفر ایرانی‌ها به امارات (مقصد دبی) طی سال گذشته و چهار ماه اول امسال، بیشتر از ریزش مسافرت‌ها به ترکیه بوده است. علت این موضوع، کاهش ارزش پول ترکیه در برابر دلار طی همین مدت است که به نوعی باعث شد هزینه جهش ارز برای آن دسته از سفرهای خارجی که به مقصد ترکیه انجام می‌شود در مقایسه با امارات، تا حدودی جبران شود و «جزایر ترکیه» در مقایسه با «دبی» صرف کند. سفر ایرانی‌ها به امارات در فاصله سال‌های ۹۴ تا ۹۶ (دوره تثبیت قیمت ارز) از رشد مثبت در تعداد مسافران برخوردار بود.

اما بعد از آنکه قیمت دلار در بازار ایران تحت تاثیر «افزایش پتانسیل پرش ناشی از سرکوب قیمتی»، جهش می‌کند و در سال ۹۷ رشد ۱۶۶ درصدی را تجربه می‌کند، بلافاصله اثر آن در بازار گردشگری به شکل افت جریان سفر به امارات منعکس می‌شود. سال گذشته سفر ایرانی‌ها به امارات ۳۷ درصد کاهش پیدا کرد. در چهار ماه اول امسال نیز این ریزش ادامه یافت به‌طوری‌که تعداد مسافران ایرانی وارد شده به امارات ۵۳ درصد کاهش یافت. مقایسه رکود سفرهای خارجی به ترکیه و امارات، ریزش بیشتر در تعداد مسافران ایرانی عزیمت کرده به امارات را نشان می‌دهد. در مقابل، همان‌طور که سال گذشته ورود توریست خارجی رشد ۵۳ درصدی را به ثبت رسانده، در سال ۹۱ نیز به‌خاطر جهش ۱۱۷ درصدی نرخ دلار بعد از یک دوره تثبیت، بازار گردشگری ایران شاهد رشد ۲۱ درصدی تعداد مسافران خارجی وارد شده است. به این ترتیب، مشخص می‌شود چطور نوسانات ارزی می‌تواند نبض یک بازار همچون گردشگری را تحت کنترل خود بگیرد. اگر نرخ ارز با سیاست‌گذاری درست، از شوک‌های ناگهانی و تثبیت دردرساز برای اقتصاد ایران، در امان بماند، می‌توان پیش‌بینی کرد «جریان ورود توریست» از رشد پایدار و منظم برخوردار خواهد بود و از آن مهم‌تر، «سفر به خارج» جای خود را به «مسافرت‌های داخلی» می‌دهد. پیامد مثبت این دو رویداد، رونق بازار گردشگری ایران و دستیابی به رشد اقتصادی از این محل است. در سال گذشته و چهار ماه اول امسال نه تنها سفر به ترکیه و امارات کاهش پیدا کرد که اوضاع برای برخی مقاصد جدید مسافران ایرانی از جمله کشور آذربایجان نیز کاهشی بود. تعداد مسافران ایرانی وارد شده به آذربایجان طی سال ۹۷ رقمی معادل ۳۴ درصد افت کرد. این وضعیت برای چهار ماه اول امسال نیز کاهش ۵۴ درصدی را تجربه کرده است. این در حالی است که سفر ایرانی‌ها به آذربایجان در سال ۹۶ تحت تاثیر تثبیت نرخ ارز، رشد ۴۶ درصدی را تجربه کرده بود.

منبع: دنیای اقتصاد